

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
 శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
 శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
 శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ ద్విసప్తతితమః సర్గః ॥

కైకేయాభవనే ప్రవిశ్య భరతేన తస్యాః సమక్షే ప్రణమనం తన్ముఖాదేవ పితుః
 పరలోకవాసవృత్తం విజ్ఞాయ దుఃఖితస్య తస్య విలాపః క్వ తదానీం శ్రీరామ
 ఇతి ప్రశ్నే కైకేయాముఖాదేవ శ్రుత్వా తేన శ్రీరామవనగమనవిషయకవృత్తస్య
 జ్ఞానం

అపశ్యంస్తు తతస్తత్ర పితరం పితురాలయే |
 జగామ భరతో ద్రష్టుం మాతరం మాతురాలయే || 2.72.1 ||

అనుప్రాప్తం తు తం దృష్ట్వా కైకేయా ప్రోషితం సుతం |
 ఉత్పాత తదా హృష్టా త్వక్త్వా సౌవర్ణమాసనం || 2.72.2 ||

స ప్రవిశ్యైవ ధర్మాత్మా స్వగృహం శ్రీవివర్జితం |
 భరతః ప్రేక్ష్య జగ్రాహ జనన్యాశ్చరణౌ శుభౌ || 2.72.3 ||

తం మూర్ధ్ని సముపాఘ్రాయ పరిష్వజ్య యశస్వినం |
 అంకే భరతమారోప్య ప్రష్టుం సముపచక్రమే || 2.72.4 ||

అద్య తే కతిచిద్ రాత్యశ్చ్యతస్యార్యకవేశ్మనః |
 అపి నాధ్వశ్రమః శీఘ్రం రథేనాపతతస్తవ || 2.72.5 ||

ఆర్యకస్తే సుకుశలీ యుధాజిన్మాతులస్తవ |
 ప్రవాసాచ్చ సుఖం పుత్ర సర్వం మే వక్తుమర్హసి || 2.72.6 ||

ఏవం పృష్టస్తు కైకేయ్యా ప్రియం పార్థివనందనః |
ఆచష్ట భరతః సర్వం మాత్రే రాజీవలోచనః || 2.72.7 ||

అద్య మే సప్తమీ రాత్రిశ్చ్యతస్యార్యకవేశ్మనః |
అంబాయాః కుశలీ తాతో యుధాజిన్మాతులశ్చ మే || 2.72.8 ||

యన్మే ధనం చ రత్నం చ దదౌ రాజా పరంతపః |
పరిశ్రాంతం పథ్యభవత్ తతోఽహం పూర్వమాగతః || 2.72.9 ||

రాజవాక్యహరైర్దూతైస్త్వర్యమాణోఽహమాగతః |
యదహం ప్రష్టుమిచ్ఛామి తదంబా వక్తుమర్హతి || 2.72.10 ||

శూన్యోఽయం శయనీయస్తే పర్యంకో హేమభూషితః |
న చాయమిచ్ఛాకుజనః ప్రహృష్టః ప్రతిభాతి మే || 2.72.11 ||

రాజా భవతి భూయిష్టమిహాంబాయా నివేశనే |
తమహం నాద్య పశ్యామి ద్రష్టుమిచ్ఛన్నిహాగతః || 2.72.12 ||

పితుర్గ్రహీష్యే పాదౌ చ తం మమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః |
ఆహోస్విదంబాజ్యేష్ఠాయాః కౌసల్యాయా నివేశనే || 2.72.13 ||

తం ప్రత్యువాచ కైకేయా ప్రియవద్ ఘోరమప్రియం |
అజానంతం ప్రజానంతీ రాజ్యలోభేన మోహితా || 2.72.14 ||

యా గతిః సర్వభూతానాం తాం గతిం తే పితా గతః |
రాజా మహాత్మా తేజస్వీ యాయజాకః సతాం గతిః || 2.72.15 ||

తచ్ఛ్రుత్వా భరతో వాక్యం ధర్మాభిజనవాంఛుచిః |
పపాత సహసా భూమౌ పితృశోకబలార్ధితః || 2.72.16 ||

హా హతోఽస్మీతి కృపణాం దీనాం వాచముదీరయన్ |
నిపపాత మహాబాహుర్బాహు విక్షిప్య వీర్యవాన్ || 2.72.17 ||

తతః శోకేన సంవీతః పితుర్మరణదుఃఖితః |
విలలాప మహాతేజా భ్రాంతాకులితచేతనః || 2.72.18 ||

ఏతత్ సురుచిరం భాతి పితుర్మే శయనం పురా |
శశినేవామలం రాత్రౌ గగనం తోయదాత్యయే || 2.72.19 ||

తదిదం న విభాత్యద్య విహీనం తేన ధీమతా |
వ్యోమేవ శశినా హీనమప్పుష్క ఇవ సాగరః || 2.72.20 ||

బాష్పముత్స్పృజ్య కంఠేన స్వాత్మనా పరిపీడితః |
ప్రచ్ఛాద్య వదనం శ్రీమద్ వస్త్రేణ జయతాం వరః || 2.72.21 ||

తమార్తం దేవసంకాశం సమీక్ష్య పతితం భువి |
నికృత్తమివ సాలస్య స్కంధం పరశునా వనే || 2.72.22 ||

మాతా మాతంగసంకాశం చంద్రార్కసదృశం సుతం |
ఉత్థాపయిత్వా శోకార్తం వచనం చేదమబ్రవీత్ || 2.72.23 ||

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే రాజన్నత్ర మహాయశః |
త్వద్విధా నహి శోచంతి సంతః సదసి సమ్మతాః || 2.72.24 ||

దానయజ్ఞాధికారా హి శీలశ్రుతితపోనుగా |
బుద్ధిస్తే బుద్ధిసంపన్న ప్రభేవార్కస్య మందిరే || 2.72.25 ||

స రుదిత్వా చిరం కాలం భూమౌ పరివివృత్య చ |
జననీం ప్రత్యువాచేదం శోకైర్బాహుభిరావృతః || 2.72.26 ||

అభిషేక్ష్వతి రామం తు రాజా యజ్ఞం ను యక్ష్వతే |
ఇత్యహం కృతసంకల్పో హృష్టో యాత్రామయాసిషం || 2.72.27 ||

తదిదం హ్యాన్యథాభూతం వ్యవదీర్ణం మనో మమ |
పితరం యో న పశ్యామి నిత్యం ప్రీయహితే రతం || 2.72.28 ||

అంబ కేనాత్యగాద్ రాజా వ్యాధినా మయ్యనాగతే |
ధన్యా రామాదయః సర్వే యైః పితా సంస్కృతః స్వయం || 2.72.29 ||

న నూనం మాం మహారాజః ప్రాప్తం జానాతి కీర్తిమాన్ |
ఉపజిఘ్రేత్ తు మాం మూర్ధ్ని తాతః సన్నామ్య సత్వరం || 2.72.30 ||

క్వ స పాణిః సుఖస్పర్శస్తాతస్యాక్లిష్టకర్మణః |
యో హి మాం రజసా ధ్వస్తమభీక్షం పరిమార్జతి || 2.72.31 ||

యో మే భ్రాతా పితా బంధుర్యస్య దాసోఽస్మి సమ్మతః |
తస్య మాం శీఘ్రమాఖ్యాహి రామస్యాక్లిష్టకర్మణః || 2.72.32 ||

పితా హి భవతి జ్యేష్ఠో ధర్మమార్యస్య జానతః |
తస్య పాదౌ గ్రహీష్యామి స హీదానీం గతిర్మమ || 2.72.33 ||

ధర్మవిద్ ధర్మశీలశ్చ మహాభాగో దృఢవ్రతః |
ఆర్యే కిమబ్రవీద్ రాజా పితా మే సత్యవిక్రమః || 2.72.34 ||

పశ్చిమం సాధుసందేశమిచ్ఛామి శ్రోతుమాత్మనః |
ఇతి పృష్టా యథాతత్త్వం కైకేయా వాక్యమబ్రవీత్ || 2.72.35 ||

రామేతి రాజా విలపన్ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ |
స మహాత్మా పరం లోకం గతో మతిమతాం వరః || 2.72.36 ||

ఇతీమాం పశ్చిమాం వాచం వ్యాజహార పితా తవ |
కాలధర్మం పరిక్షిప్తః పాశ్చైరివ మహాగజః || 2.72.37 ||

సిద్ధార్థాస్తు నరా రామమాగతం సహ సీతయా |
లక్ష్మణం చ మహాబాహుం ద్రక్ష్యంతి పునరాగతం || 2.72.38 ||

తచ్చుత్వా విషసాదైవ ద్వితీయాప్రియశంసనాత్ |
విషణ్ణవదనో భూత్వా భూయః పప్రచ్ఛ మాతరం || 2.72.39 ||

క్వ చేదానీం స ధర్మాత్మా కౌసల్యానందవర్ధనః |
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ సమాగతః || 2.72.40 ||

తథా పృష్టా యథాన్యాయమాఖ్యాతుముపచక్రమే |
మాతాస్య యుగపద్వాక్యం విప్రియం ప్రియశంసయా || 2.72.41 ||

స హి రాజసుతః పుత్ర చీరవాసా మహావనం |
దండకాన్ సహ వైదేహ్య లక్ష్మణానుచరో గతః || 2.72.42 ||

తచ్చుత్వా భరతస్త్రస్తో భ్రాతుశ్చారిత్రశంకయా |
స్వస్య వంశస్య మాహాత్మ్యాత్ ప్రప్టుం సముపచక్రమే || 2.72.43 ||

కచ్చిన్న బ్రాహ్మణధనం హృతం రామేణ కస్యచిత్ |
కచ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః || 2.72.44 ||

కచ్చిన్న పరదారాన్ వా రాజపుత్రోఽభిమన్యతే |
కస్మాత్ స దండకారణ్యే భ్రాతా రామో వివాసితః || 2.72.45 ||

అథాస్య చపలా మాతా తత్ స్వకర్మ యథాతథం |
తేనైవ స్తీస్వభావేన వ్యాహర్తుముపచక్రమే || 2.72.46 ||

ఏవముక్తా తు కైకేయా భరతేన మహాత్మనా |
ఉవాచ వచనం హృష్టా వృథాపండితమానినీ || 2.72.47 ||

న బ్రాహ్మణధనం కించిద్ధృతం రామేణ కస్యచిత్ |
 కశ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః |
 న రామః పరదారాన్ స చక్షుర్భ్యామపి పశ్యతి || 2.72.48 ||

మయా తు పుత్ర శ్రుత్వైవ రామస్యేహాభిషేచనం |
 యాచితస్తే పితా రాజ్యం రామస్య చ వివాసనం || 2.72.49 ||

స స్వవృత్తిం సమాస్థాయ పితా తే తత్ తథాకరోత్ |
 రామస్తు సహసౌమిత్రిః ప్రేషితః సహ సీతయా || 2.72.50 ||

తమపశ్యన్ ప్రియం పుత్రం మహీపాలో మహాయశాః |
 పుత్రశోకపరిద్యూనః పంచత్వముపపేదివాన్ || 2.72.51 ||

త్వయా త్విదానీం ధర్మజ్ఞ రాజత్వమవలంబ్యతాం |
 త్వత్కృతే హి మయా సర్వమిదమేవంవిధం కృతం || 2.72.52 ||

మా శోకం మా చ సంతాపం ధైర్యమాశ్రయ పుత్రక |
 త్వదధీనా హి నగరీ రాజ్యం చైతదనామయం || 2.72.53 ||

తత్ పుత్ర శీఘ్రం విధినా విధిజ్ఞై -
 ర్వసిష్ఠముఖ్యైః సహితో ద్విజేంద్రైః |
 సంకాల్య రాజానమదీనసత్త్వ -
 మాత్మానముర్వ్యామభిషేచయస్వ || 2.72.54 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 అయోధ్యాకాండే ద్విసప్తతితమః సర్గః ||